

РЕЦЕНЗИЯ

**от доц. д-р Иван Цветанов Иванов - доцент по гражданско и семейно право
(05.05.08)**

член на научно жури, определено със Заповед № 3232/23.12.2019 г. на Заместник-ректора по НИД на УНСС за публична защита на дисертационния труд на Юлия Бранимирова Раданова на тема „Медиацията в брачните отношения”

**за присъждане на образователната и научна степен „доктор по право”
в професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право”**

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със Заповед № 3232/23.12.2019 г. на Заместник-ректора по НИД на УНСС съм определен за вътрешен член на научното жури за публична защита на дисертационния труд на г-жа Юлия Бранимирова Раданова - редовен докторант в катедра „Частноправни науки” в ЮФ на УНСС по научна специалност „Гражданско и семейно право”, професионално направление 3.6 Право, на тема „Медиацията в брачните отношения”. С решение по точка първа от дневния ред на първото заседание на научното жури, съм избран за член на журито, който да изготви и представи рецензия.

I. Обща оценка на докторанта и на представения дисертационен труд

Юлия Бранимирова Раданова е зачислена със Заповед № 566/16.03.2017 г. на Заместник-ректора по НИД на УНСС като редовен докторант в катедра „Частноправни науки” в Юридическия факултет на УНСС. По време на обучението си в докторската програма тя е положила предвидените в индивидуалния ѝ план изпити и е атестирана с положителна атестация. Г-жа Раданова има седем реализирани и една предстояща публикации, свързани с темата на дисертационния ѝ труд, което обстоятелство демонстрира устойчивост в научноизследователските интереси на докторанта към несъмнено актуалната и дисертативна тема за медиацията в брачните отношения. Участвала е в шест национални и една международна научни конференции, на които е представила доклади, свързани с темата на дисертационния труд. Преминала е успешно вътрешна защита в първичното звено на 04.12.2019 г. Отчислена е с право на защита със Заповед № 3253/30.12.2019 г. на Заместник-ректора по НИД на УНСС.

Дисертационният труд е подготвен под научното ръководство на доц. д-р Гергана Боянова. Той е в обем 213 страници и съдържа: заглавна страница; съдържание; увод; изложение, което е систематизирано в пет глави, а те от своя страна

съдържат параграфи и точки; заключение, което съдържа обобщение на постигнатите от изследването резултати и предложения de lege ferenda; библиография. Направени са 182 бележки под линия. Библиографската справка на труда включва използвани 22 заглавия научна и научно-приложна литература на български език и 87 заглавия на английски език. Приложена е изискуемата се декларация за оригиналност. Авторефератът отразява основните научни и научно-приложни приноси. Всичко това демонстрира изпълнението на изискванията на чл. 27 ППЗРАСРБ.

II. Обща оценка на представения дисертационен труд

Значимостта на представения за защита дисертационен труд се определя от няколко основни фактора. На първо място това са актуалността и съответстващото на съвременното състояние на обществените семейни и квазисемейни отношения, модерно звучене на изследваната проблематика. На второ място тази значимост се предопределя и от липсата до този момент в българската правна доктрина на цялостно монографично изследване, посветено на медиацията в брачните отношения. Не на последно място значимостта на дисертационния труд се проявява и в състоятелните и добре обосновани предложения за усъвършенстване на относимото към изследваната материя действащо законодателство в случаите, когато това е необходимо според автора на труда.

Първата глава от дисертационния труд е посветена на същността, историческото развитие и сравнителноправният анализ на медиацията като един от способите за алтернативно решаване на спорове. С несъмнен приносен характер за изясняване на тази същност е подробният и изчерпателен анализ на дванадесетте фази на медиационния процес, а именно: предварителна подготовка; въвеждане в процедурата; встъпителни думи на всяка от страните, процес по установяване на факти; обособяване на основните спорни въпроси между страните; изграждане на план за протичане на медиацията; индивидуални срещи; генериране на възможности за решаване на конфликта; сверка с действителността на генерираните възможности за намиране на решение; преговори; споразумение и приключване на процеса. Не следва да се пренебрегва като принос и изграденото от докторанта, на базата на нормативната регулация и на академичните разработки в тази област, понятие за медиация.

Във втория параграф на първа глава, с цел изясняване на природата на медиацията, авторът прави съпоставка между него и сходни явления, каквито са съдебното и арбитражно производство и посредничеството при водене на преговори. При тези безусловно полезни съпоставки може само да се съжалева, че докторантът не е задълбочила изследването както в посока на открояването на още разлики между съпоставяните явления, така и в посока на съпоставка с други релевантни способности за алтернативно решаване на спорове.

Третият параграф на първа глава е посветен на историческия обзор на развитие на медиацията, където е препоръчително да се проследи по-подробно развитието на медиационния процес в Европа.

С несъмнен приносен характер е направения в параграф четвърти на глава първа сравнителноправен анализ на семейната медиация с уредбата на този процес във Великобритания, Австрия, Германия, Турция, Китай, Италия, Франция, Норвегия. Препоръчително и неминуемо практически по-полезно би било обаче това сравнително изследване да бъде съпътствано от повече на брой и по-задълбочени изводи, включително – ако са налице такива възможности – и за реципиране на някои удачни нормативни разрешения и/или добри практики в българския медиационен процес.

Глава втора от дисертационния труд е озаглавена „Нормативна регулация на семейните отношения и приложение на медиацията в тях”, макар че в нейния предметен обхват са включени три групи въпроси, които поначало са с разнороден характер. Това са въпросите за нормативната регламентация на някои семейни отношения – брак, семейство, развод, родителски права (които са обхванати от параграф първи от главата), за понятието за семейно правосъдие (параграф втори) и за стандартите на семейната медиация (обхванати от параграф трети).

В параграф първи докторантът анализира правната уредба на някои институти на класическото семейно право – брак, семейство, развод, родителски права, като през призмата на достиженията на доктрината прави обоснован опит за изграждане на научно понятие за семейство. Значително място в този параграф е отделено на споразумението на съпрузите при развода по взаимно съгласие, като авторът визуализира елементите, които това споразумение следва да съдържа, в контекста на изискването то да отговаря на най-добрия интерес на детето.

Параграф втори е посветен на семейното правосъдие. В резултат на изследване и анализ на застъпените в доктрината същностни белези на семейното правосъдие, авторът прави няколко обосновани и добре аргументирани предложения, а именно:

1) за дефиниране на понятие за семейно правосъдие (стр. 86-87). Въпреки че авторът е реферирал това си предложение като такова *de lege ferenda*, едва ли е имал предвид нормативното му установяване, доколкото семейните отношения са подчинени и предвидени за разрешаване по реда на общия граждански процес, предвиден в ГПК и СК. Считаю, че по-скоро идеята е била да се изгради научно понятие за семейно правосъдие, което да систематизира същностните белези и принципи, които процесът по разрешаване на семейни спорове следва да съдържа;

2) за създаване на специализирани семейни съдилища (стр. 87) – това предложение се отличава със своята оригиналност и навременност и следва безусловно да бъде подкрепено;

3) за създаване на центрове по семейна медиация (пак там).

В третия параграф на глава втора, след сполучливия опит за изграждане на понятие за семейна медиация, авторът прави обзор на тринадесет развити стандарта и модела за поведение на медиатора в семейната медиация, което също може да се отчете като специфичен принос на дисертационния труд.

Глава трета на дисертационния труд е посветена на възможностите за осъществяване на медиация по време на брака, както и при липсата на брак. В логическа последователност докторантът изследва приложението на медиационния процес в брачни конфликти, свързани с имуществените отношения между съпрузите при законовите режими на общност и на разделност и при договорния режим, като в последния случай са обсъдени и възможните конфликти при сключване на брачен договор преди и по време на брака. Не са пропуснати и възможностите за медиация при упражняване на родителски права по време на брака, както и при спорове във връзка с разногласия между родителите относно пътуването на дете в чужбина.

Глава четвърта от дисертационния труд е посветена на приложението на медиацията при развод. След като застъпва правилното становище, че медиационното производство има своето място преди или в хода на съдебния процес по развод, авторът дава сполучливо и обосновано предложение за определение за медиация в процеса на развод. След това в параграфа в логическа последователност са обсъдени и анализирани петте фази на медиационната процедура при развод, а именно: встъпителна фаза; фаза по събиране на информацията; фаза по очертаване на основните въпроси и определяне интересите на страните; фаза по провеждане на преговори; заключителна фаза.

Третият параграф от главата е посветен на спецификите на медиацията в случаите на развод. В него авторът засяга и такива чувствителни и немаловажни въпроси като например тези за: домашното насилие в семейните отношения; наличие на зависимости; психическо заболяване на съпруг и др. Значително внимание е отделено на преговорите, основани на интереси, в процедурата по медиация при развод.

Глава пета е посветена на медиацията при упражняването на родителски права и на спорния институт на споделеното родителство. С несъмнен приносен характер са предложените от автора разрешения на практиката и чуждестранни – главно от щатското законодателство на някои щати на САЩ – законодателни решения относно споделеното упражняване на родителски права, макар че по мое мнение по-полезен за родната ни действителност, доктрина и практика биха били застъпените в Европа разрешения. Направен е и опит за дефиниране на споделено родителство, макар същия да не е особено сполучлив от правна гледна точка, доколкото дефиницията не съдържа само правните признаци на един безспорно правен институт, какъвто са родителските права и задължения и тяхното упражняване, а по-скоро се акцентира върху сътрудничеството между родителите при или по повод това упражняване.

Параграф втори от главата анализира процедурата по медиация при спорове относно упражняването на родителски права, а параграф трети е посветен на медиацията между родител и дете и на обезпечаване правата на детето в процеса по медиация. В последния параграф четвърти са обсъдени възможностите за въвеждане на медиацията като задължителна процедура по съдебни дела за упражняване на родителски права.

III. Оценка на научните и научно-приложни резултати и приноси

Общата оценка на дисертационният труд недвусмислено показва, че докторантът познава добре материята не само на семейното, но и на почти цялото гражданско право, не се въздържа от изследването на дискуссионни въпроси и дори от поставяне за научна дискусия на нови такива и има способността да изразява собствено аргументирано становище по повечето от тях. Като положителен резултат в тази насока може да се посочи и познаване на относимата към изследваната проблематика практика не само на националните ни съдилища, но и на доста щатски съдилища на отделни щати на САЩ.

Освен изложените по-горе в настоящата рецензия и без претенции за изчерпателност, могат да се посочат и следните по-съществени научни и научно-приложни резултати и приноси:

1. Многобройните и добре аргументирани предложения за усъвършенстване на действащото законодателство, които са направени по отделни проблеми, свързани с медиацията в семейните отношения;

2. Значителните на брой и добре аргументирани предложения за въвеждане на нови понятия в научния апарат относно изследваната проблематика като например тези за семейно правосъдие, семейна медиация и др.;

3. Визуализацията и изследването на особеностите на дванадесетте фази на основния модел на процеса по медиация;

4. Изследване на изискването споразумението по чл. 51, ал. 1 от СК да отговаря на най-добрия интерес на детето;

5. Очертаване и изследване на основните стандарти и принципи за водене на процедура по семейна медиация;

6. Формулиране и изследване на положителните и отрицателните характеристики на процедурата по семейна медиация и др.

По мое убеждение тези резултати и приноси доказват не само широките и задълбочени теоретични познания на докторанта, но и нейните правна култура и способности за самостоятелни научни изследвания. Всичко това показва, че са изпълнени изискванията на чл. 6, ал. 3 ЗРАСРБ.

IV. Заключение

В заключение изразявам положителната си оценка, че представения за защита пред научно жури дисертационен труд на тема „Медиацията в брачните отношения” отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Правилника за учебната дейност на УНСС за получаване на образователната и научна степен „доктор”, поради което предлагам на Юлия Бранимирова Раданова – редовен докторант в катедра „Частноправни науки” в Юридическия факултет на УНСС - да бъде предоставена образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право”.

Дата: 05.02.2020 г.

Член на журито:

доц. д-р Иван Цветанов Иванов